

PROMJENA SVIJESTI KAO DOPRINOS ZAŠTITI EKOLOGIJE U CILJU ODRŽIVOG RAZVOJA / A CHANGE OF AWARENESS AS A CONTRIBUTION TO THE PROTECTION OF THE ECOLOGY FOR THE GOAL OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

mag. iur. Jasmina Purišević¹, doc.dr. Jasmina Tahirović¹, mag. iur. Kornelija Nikačević¹, mag. iur. Adis Mehić²

¹Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Pravni fakultet Travnik, Alejla Konzula – Meljanac bb, 72270 Travnik, BiH

²Općinski sud u Travniku, Vezirska br. 2, 72270 Travnik, BiH
e-mail: jasminapurisevic@0807outlook.com, jaciminat@gmail.com, kornelija511kulis@gmail.com, adismehic76@gmail.com

Stručni članak

<https://www.doi.org/10.58952/zr20251401237>

UDK / UDC 502/504:502.131.3

Sažetak

Kao što je poznato, svake godine se obilježava dan planete zemlje. Stanovništvo planete zemlje je suočeno sa činjenicom klimatskih promjena i njihovih posljedica na prostor planete zemlje u raznim segmentima. Naime, ovaj rad problematizira, prije svega, činjenicu spoznaje postojanja klimatskih promjena, a slijedom toga i nastojanje da se te posljedice umanje. Imajući u vidu „smjenu“ generacija, u prilog tome postoji intencija da se budućim generacijama ostavi budućnost boljih uvjeta života. S tim u vezi važno je napomenuti da prvobitno polazimo od promjene svijesti, pa dalje poduzimanjem određenih aktivnosti kako bi se mogli ispuniti zadani ciljevi.

Ključne riječi: *Svijest, planeta zemlja, klimatske promjene, održivi razvoj*
JEL klasifikacija Q5

Abstract

As is known, Earth Day is celebrated every year. The population of the planet Earth is faced with climate change and its consequences on the space of the planet Earth in various segments. This paper problematizes, first of all, the recognition of the existence of climate change, and consequently, the effort to reduce the consequences of these changes. Bearing in mind the "change" of generations, in support of this, there is an intention to leave a future with better living conditions for future generations. In this regard, it is important to note that we initially start from a change of consciousness, and then we consider undertaking certain activities in order to be able to fulfill the set goals.

Keywords: *Awareness, planet Earth, climate change, sustainable development*
JEL classification Q5

UVOD

Analizirajući pojam ekologija i ono što proučava ta nauka, u posljednje vrijeme poznato je da se toj grani nauke pridaje dosta pažnje. Ovo se ogleda u činjenici da je uočeno sve više zagađenja životne okoline, pa se u tom kontekstu pokušava pronaći adekvatno rješenje kako bi se smanjilo štetno dejstvo mnogih faktora koji ugrožavaju taj prostor. Ovo je posebno važno iz razloga što dejstvo klimatskih promjena značajno doprinosi promjenama koje se odražavaju na okolinu. S jedne strane globalno zatopljenje, s druge strane pojava klizišta, a sve, zapravo, djeluje negativno na prostor planete Zemlje te na taj način stvara posljedice u raznim segmentima. Imajući u vidu da prostor planete Zemlje prati kontinuirana smjena generacija, treba omogućiti da oni koji ostaju imaju prostor za bolje uvjete života. Stoga, za početak i prije svega, potrebna je promjena svijesti pojedinaca, jer se na taj način može očekivati prisutnost promjena kojima se doprinosi očuvanju životne okoline.

1.EKOLOGIJA

„Riječ ekologija dolazi od grčkog jezika i znači dom. Ljudi štete okolini u kojoj žive. Ova situacija predstavlja zagađenje životne sredine i sredstvo za ispitivanje uticaja ekološke strukture na biljke i životinje. Najvažnija tačka koja razlikuje ekologiju od drugih disciplina je način na koji živa bića utiču na okruženje u kojem žive.“⁸⁴ Dakle, navedeno ukazuje na činjenicu da je ljudski faktor taj koji nanosi štetu prostoru u kojem živi, pa je opravdana tvrdnja da je neophodno, prije svega, promijeniti svijest pojedinca u vezi s tim. „Kulturna evolucija je ojačala čovjekov dominantni položaj na Zemlji u odnosu na druga živa bića i izmijenila njegov odnos prema prirodi. Do pojave čovjeka, na Zemlji je, u živom svijetu, vladala harmonična povezanost i ovisnost, odnosno mirna koegzistencija. Tu ekološku harmoniju poremetio i ugrozio je čovjek. On je svojom djelatnošću, mijenjajući i eksploatirajući sredinu u kojoj živi, ugrozio odnose u prirodi.“⁸⁵

Zapravo, ključni faktor doprinosa ugrožavanju životne sredine polazi od čovjeka kao individue u društvu. Djelovanjem pojedinaca koji čine društvo u cjelini, svojim negativnim dejstvom ugrožavaju životnu sredinu u raznim segmentima. „Sklad koji je kroz duži dio ljudske istorije bio prisutan na relaciji čovjek – priroda poremetio je sam čovjek nekontrolisanim razvojem privrede, naročito prerađivačke industrije. Nagli industrijski razvoj, koji je usmjeren prema velikoj proizvodnji potrošnih dobara, kao i tehnološka revolucija, prijetile da devastiraju biosferu i da dovedu u pitanje i sam razvoj ljudskog društva. U okviru ekologije, danas se najveća pažnja poklanja primijenjenoj ekologiji. Ovakvom trendu u ekološkim proučavanjima najviše je doprinijela i pojava raznih pokreta zelenih, koji nastoje da upozore čovječanstvo na negativne posljedice nedomaćinskog korišćenja prirodnih dobara i tako spriječe kolaps ekoloških sistema. Razlog njihove pojave leži u pogoršanju opštih uslova življenja. Ljudsko »sljepilo« dovelo je do pojave kiselih kiša, efekata staklene bašte i smanjenja biodiverziteta..

Na loše stanje životne sredine ukazuju i informativne kuće. Tako je časopis Times, koji vrši izbor za čovjeka godine, 1989. godine, umjesto značajne ličnosti, izabrao planetu Zemlju.“⁸⁶

⁸⁴ <https://www.ekoetiket.com/bs/ekoloji/neden-ekoloji-onemlidir/> (pristupljeno 8. 2. 2025)

⁸⁵ Enes Huseinagić, (2024), Priroda i tehnika u vrijeme novih ekonomskih modela / Nature and technology in the time of new economic models, *Zbornik radova Internacionalnog Univerziteta Travnik u Travniku*, godina XIII, broj 29, ISSN: 2232-8807, str.14.

⁸⁶ Tešo Ristić, Snežana Komatina, (2014), Uvod u ekologiju, Brčko: Evropski univerzitet Brčko distrikt, ISBN 978-99976-605-6-5, str. 4. Dostupno na: <https://evropskiuniverzitet-brcko.com/02-ID/023-Mon/Uvod-u-ekologiju.pdf> (pristupljeno 11. 2. 2025)

„Posljedice klimatskih promjena osjećaju se u svim dijelovima svijeta. Polarne ledene ploče tope se, a razina mora raste. U nekim regijama sve češće dolazi do ekstremnih vremenskih uvjeta i kiša, dok se u drugima javljaju sve intenzivniji toplinski valovi i suše. Hitno moramo početi poduzimati mjere za očuvanje klime, inače će se ti učinci samo pojačavati. Klimatske promjene vrlo su ozbiljna prijetnja i njihove posljedice utječu na mnoge aspekte naših života.“⁸⁷ „Ledene ploče na Grenlandu i Antarktici se zbog porasta temperatura sada tope šest puta brže u odnosu na 1990-te godine, navodi se u najnovijem izvješću 89 znanstvenika iz 50 međunarodnih organizacija.“⁸⁸ Dakle, istraživanja ukazuju na činjenicu da otapanje polarnog leda raste, a što je uočeno usporedbom u odnosu na prethodni period.

„Prema dosad najcjelovitijem izvješću o gubitku polarnog leda, zaključuje se da će ubrzano otapanje ledenih ploča na Grenlandu i Antarktici dovesti do dodatnih 17 centimetara porasta razine mora do 2100. godine u odnosu na već dovoljno pesimistične podatke Međuvladinog panela o klimatskim promjenama (IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change).“⁸⁹

„Nalazimo se usred klimatske krize koja će imati ogroman utjecaj na budućnost čovječanstva i moramo učiniti nešto da ublažimo njeno djelovanje. Svjetske vlade trebaju riješiti taj problem za buduće generacije, zaključio je Shepherd.“⁹⁰ Prema tome, postoji svjesnost o činjenici postojanja klimatske krize. Dakle, spoznaja o klimatskoj krizi postoji, kao i činjenica da je potrebno poduzeti određene korake s ciljem prevazilaženja te problematika a kako bi buduće generacije mogle imati adekvatan prostor za život. „Znanstveni projekt EARTHONE okuplja 17 institucija iz 10 zemalja Europe, a zahvaljujući angažmanu Instituta za primijenjenu ekologiju OIKON važnu ulogu ima i Hrvatska.“⁹¹

„Počela je provedba europskog projekta EARTHONE: Environmental Analysis and Resilience for Transformative Human – Optimised Natural Environments, koji razvija rješenja za bolje upravljanje zemljištem i očuvanje prirodnih ponora stakleničkih plinova. Ovaj znanstveni projekt okuplja stručnjake i sudionike iz cijele Europe, a važnu ulogu ima i Hrvatska, zahvaljujući angažmanu Instituta za primijenjenu ekologiju OIKON iz Zagreba koji svojim znanstvenim i praktičnim iskustvom pridonosi zaštiti okoliša i ublažavanju klimatskih promjena u Europi. Na ovaj način su poduzete određene radnje u cilju da se zaštiti okoliš i ublaže klimatske promjene kako se to definira navedenim projektom.“⁹² „Misija projekta EARTHONE je osigurati cjelovito razumijevanje socioekonomskih, demografskih i fizičkih čimbenika koji utječu na tokove stakleničkih plinova. Projekt koristi inovativni interdisciplinarni pristup kombiniranjem naprednih podatkovnih tehnologija s terenskim podacima iz ugroženih regija u južnoj i mediteranskoj Europi, uključujući Hrvatsku, Grčku, Italiju, Sjevernu Makedoniju, Sloveniju i Španjolsku.“⁹³ „

⁸⁶ Tešo Ristić, Snežana Komatina, (2014), *Uvod u ekologiju*, Brčko: Evropski univerzitet Brčko distrikt, ISBN 978-99976-605-6-5, str. 4. Dostupno na: <https://evropskiuniverzitet-brcko.com/02-ID/023-Mon/Uvod-u-ekologiju.pdf> (pristupljeno 11. 2. 2025)

⁸⁷ https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_hr

⁸⁸ <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/2693/polarni-led-gubimo-sest-puta-brze-nego-1990-ih> (pristupljeno 11. 2. 2025)

⁸⁹ *Ibid.*

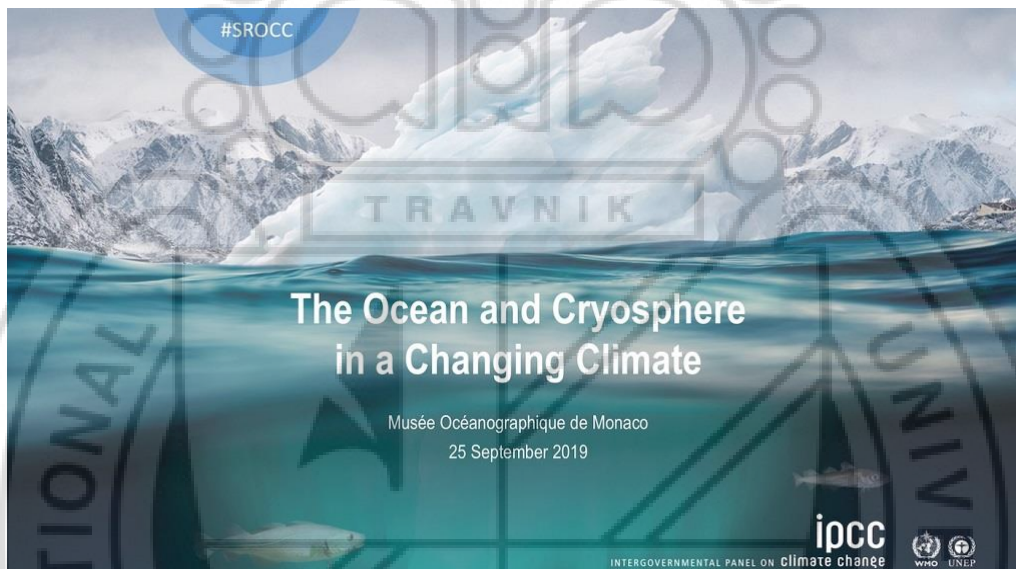
⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/8156/europski-projekt-za-zastitu-okolisa-earthone-razvija-inovativna-rjesenja-za-klimatsku-otpornost> (pristupljeno 11. 2. 2025)

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

Otapanje grenlandskog ledenog pokrivača glavni je pokazatelj porasta razine mora, a ako se potpuno otopi globalna razina mora mogla bi porasti za otprilike 6,1 metar.⁹⁴ Dakle, egzistiraju određene intencije za poboljšanje uslova života na zemlji. Navedeno ukazuje na činjenicu da te aktivnosti, zapravo, proizlaze iz spoznaje ljudske svijesti da potreba za pronalaženjem rješenja postoji. Prema tome, spoznaja postoji, to jeste postoji svjesnost ljudskog faktora da se ugrožava život na planeti Zemlji, a nastojanja da se to prevaziđe je refleksija ljudske spoznaje o svemu tome. Ipak, saznanje postoji, a svijest ljudskog faktora se, zapravo, i mijenja iniciranjem tih aktivnosti koji trebaju predstavljati put ka rješenju poznate situacije.

Slika 1. Ocean i kriosfera u promjenjivoj klimi

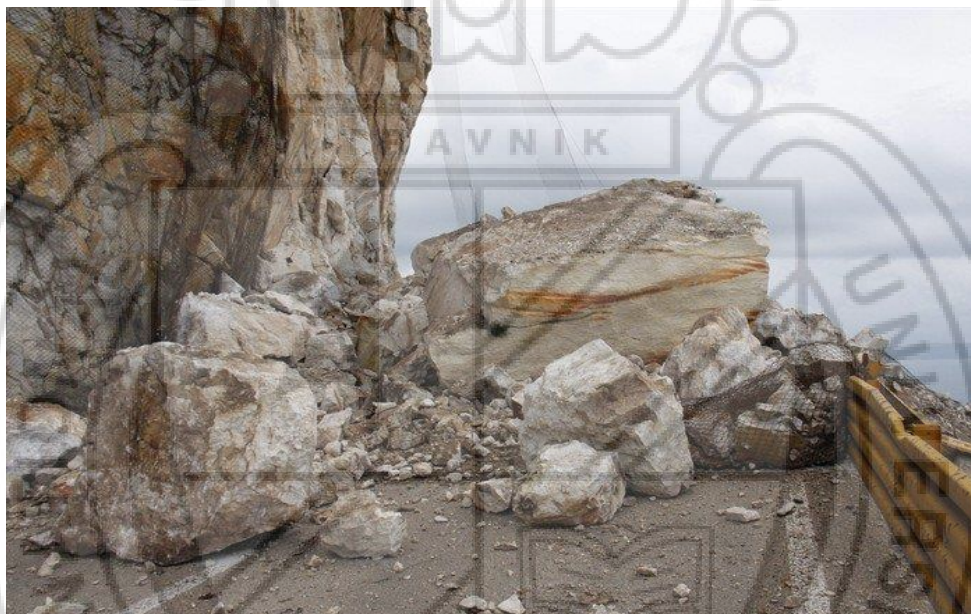
(Izvor: <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/2173/ekstremni-porast-razine-mora-dozivjet-cemo-znatno-prije-2050>)

„U izvještaju IPCC-a navodi se, također, sve veće smanjenje arktičkog leda uzrokovano globalnim zatopljenjem jer izloženi tamniji ocean apsorbira više sunčeve topline od visoko reflektirajućeg leda. Ovog ponedjeljka znanstvenici su objavili da se arktički morski led 2019. godine smanjio na drugi najniži stupanj tijekom 41-godišnjeg satelitskog praćenja. Ugroženi su i planinski ledenjaci koji su glavni izvor vode za dvije milijarde ljudi, a istovremeno se povećavaju i klizišta. Trećina velikog Himalajskog gorja već je osuđena na propast, a preostale dvije trećine će nestati ako se ne smanje emisije. IPCC posebno ističe problem otapanja leda u tundrama i pojave velikih šumskih požara na krajnjem sjeveru planeta. Već sada je ugrožena četvrtina permafrosta, a ne smanje li se emisije stakleničkih plinova, nestat će i više od 70% naslaga leda što će utjecati na potencijalno oslobađanje stotina milijardi tona ugljikovog dioksida i metana.“⁹⁵

⁹⁴ <https://www.ekovjesnik.hr/search?q=GRENLAND> (pristupljeno 11. 2. 2025)

⁹⁵ <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/2173/ekstremni-porast-razine-mora-dozivjet-cemo-znatno-prije-2050> (pristupljeno 7. 3. 2025)

Dakle, globalno zatopljenje povlači sobom posljedice širih razmjera. Počinje sa zatopljavanjem, a onda se to reflektira i na zemljište koje, kako se opisuje, stvara klizišta, a zatim klizišta stvaraju daljnje posljedice. Prema tome, može se zaključiti da na taj način, zapravo, postoji jedan slijed uništavanja, dakle jedno povlači drugo. Problemi ne ostaju samo na jednom mjestu, nego se i nadalje razlažu, što nam ukazuje na činjenicu da je život na zemlji povezan. Naime, uništavanjem jedne oblasti ne ostaje se samo na tom polju, nego se reflektira i na drugu oblast, i tako stvara jednu putanju. Kada posmatramo i suprotno, onda možemo zaključiti sljedeće: poboljšanjem jednog segmenta, može se poboljšati i drugi segment, i tako redom. Dakle, taj niz može djelovati i u suprotnom smjeru, a sve polazeći od činjenica da je na planeti Zemlji sve povezano na određeni način i da zavisi jedno od drugog.

Slika 2. Naziv slike (Izvor: <https://www.geotech.hr/vrste-i-elementi-klizista/>)

„Iznenadjuća je činjenica za većinu ljudi da se klizišta pojavljuju posvuda u svijetu. Učestalo je mišljenje da su klizišta ograničena na ekstremno strme padine i nepristupačna mjesta. Većina zemalja na svijetu su zahvaćena na neki način sa klizištima i njihovim utjecajem. Prenapučenost, potresi, vulkani, šumski požari i drugi mehanizmi te u zadnje vrijeme određene ljudske aktivnosti, su samo neki od ključnih uzroka pojave klizišta. Klizišta se mogu pojaviti na zemlji, ali i ispod mora; u tlu i u stijenskoj masi; na uređenim i izgrađenim područjima i na prirodnim netaknutim padinama itd.“⁹⁶ Dakle, i u tom kontekstu dejstvo ljudskog faktora djeluje na pojavu klizišta. Navedene činjenice samo potvrđuju ono o čemu se zapravo i piše.

⁹⁶ *Ibid.*

ZAKLJUČAK

Kao što je već poznato, a imajući u vidu određene aktivnosti koje su dejstvo ljudskog faktora, uslovi života na zemlji se znatno pogoršavaju. Ono što je neophodno jeste prije svega promjena svijesti pojedinca u društvu. Ovo iz razloga što pojedinci u društvu predstavljaju, ustvari, ljudski faktor. Prolaznost života i „smjena“ generacija trebaju biti osnov za promjenu svijesti i u smislu pitanja šta ostaviti iza sebe. Na ovaj način egzistira spoznaja postojanja problema, a u prilog tome i postojanje svijesti da se prevaziđu ti problemi. Naime, ovo je važno i iz razloga u kakvim životnim okolnostima trebaju ostati i živjeti sljedeće generacije. Dakle, neophodna je promjena svijesti, polazeći od svakoga pojedinca ponaosob, pa nadalje. Imajući u vidu da postoje određeni projekti koji se bave problematiziranjem situacije koja se povezuje s faktorima koji narušavaju prostor planete Zemlje u raznim segmentima, može se zaključiti da je prije svega prisutna svijest pojedinaca a i namjera da se pronađu rješenja kojima bi se umanjili ili eliminirali faktori koji negativno djeluju na ekologiju i zdrav životni prostor oko nas, dakle prostor planete Zemlje. Postojanje saznanja o tome da je neophodna promjena svijesti, ukazuje na činjenicu da se promjenom svijesti i iniciraju aktivnosti kojima se trebaju pronaći rješenja za dobrobit svih na planeti Zemlji. U nadi da će se zadani ciljevi ostvariti zajedno, ostajemo i nadalje kao pojedinci, polazeći od sebe samih da damo doprinos s ciljem zaštite prostora života na planeti Zemlji.

LITERATURA

- [1] Huseinagić, E., (2024), Priroda i tehnika u vrijeme novih ekonomskih modela / Nature and time technology in the of new economic models, *Zbornik radova Internacionalnog univerziteta Travnik u Travniku*, Godina XIII, broj 29, ISSN:2232-8807, str.14.
- [2] Ristić, T., Komatina, S., *Uvod u ekologiju*, (2014), Brčko: Evropski univerzitet Brčko distrikt, ISBN 978-99976-605-6-5, str. 4. Dostupno na: <https://evropskiuniverzitet-brcko.com/02-ID/023-Mon/Uvod-u-ekologiju.pdf>
- [3] <https://www.ekoetiket.com/bs/ekoloji/neden-ekoloji-onemlidir/>
- [4] https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_hr
- [5] <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/2693/polarni-led-gubimo-sest-puta-brze-nego-1990-ih>
- [6] <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/8156/europski-projekt-za-zastitu-okolisa-earthone-razvija-inovativna-rjesenja-za-klimatsku-otpornost>
- [7] <https://www.ekovjesnik.hr/search?q=GRENLAND> (pristupljeno 11. 2. 2025)
- [8] <https://www.ekovjesnik.hr/clanak/2173/ekstremni-porast-razine-mora-dozivjet-cemo-znatno-prije-2050> (pristupljeno 7. 3. 2025)
- [9] <https://www.geotech.hr/vrste-i-elementi-klizista/> (pristupljeno 7. 3. 2025)